In Flanders Fields - Ieper

Voorstel voor de herinrichting van de Lakenhallen voor het IFFMuseum,
het streekbezoekerscentrum voor Ieper en de Westhoek en het IFFDocumentatiecentrum
8 september 2008

Inhoud

Ambitie

Prioriteiten bepaald door het gebouw

Aandachtspunten volgend uit het programma

Architecturale ingrepen

Nieuwe werking van het geheel

Grafische voorstelling

Bijzondere technieken

Kostenberekening

Voorstel werkproces

Ambitie

Het In Flanders Fields Project staat voor een boeiende uitda-ging. Inhoudelijk wil men een sterk forum creëren dat alle informatie omtrent Ieper, de Westhoek en WOI bundelt en toegankelijk maakt. De drie peilers - museum, bezoekers-centrum en documentatiecentrum - worden op een nieuwe en uitgebreide manier samengebracht op een plek die tevens symbool staat voor dit forum: de Lakenhallen te Ieper. Aangezien dit programma op deze plaats niet nieuw is, kan men reeds putten uit de opgedane ervaring om de toekom-stige plannen vorm te geven. Deze oefening werd door de verschillende betrokken partijen uitgebreid gedaan.

Het project dat hier wordt voorgesteld heeft het programma van eisen, het gebouw en de interpretatie van beide aspecten in de projectdefinitie goed bestudeerd. Er werd onderzoek verricht naar de mogelijke lezingen van het gebouw en zijn geschiedenis - voor, tijdens en na WOI - en verschillende opties om het huidige programma van eisen erin onder te bren-gen werden ten opzichte van elkaar afgewogen. Hierbij werd steeds uitgegaan van de ‘tijdelijkheid’ van de actuele vraag en werd gestreefd naar een omgang met het gebouw die verder reikt dan de huidige wensen en eisen.

Er werd gestreefd naar een symbiose tussen het behoud van de sterke kwaliteiten van het gebouw en de strenge randvoor-waarden gesteld door het programma.

Het uiteindelijke voorstel baseert zich op een aantal een-voudige punctuele ingrepen, die historisch interessant zijn en de specifieke aard van het gebouw maximaal respecteren. De bezoeker krijgt een nieuwe ervaring van het gebouw aangeboden, waarbinnen de presentatie van de museale, wetenschappelijke en recreatieve aspecten van het verhaal van WOI maximaal tot hun recht kunnen komen.

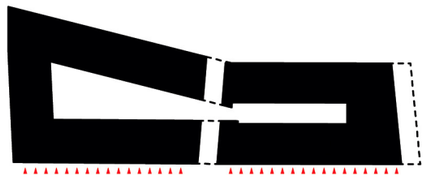

Betekenisvolle voorgevel

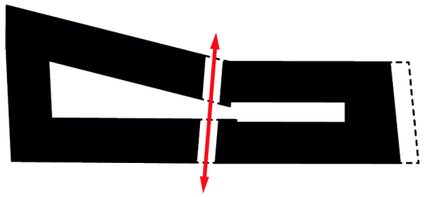

Donkerpoort als publieke passage

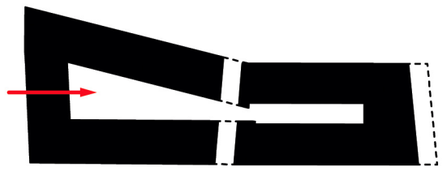

Waterpoort als historische betekenisdrager

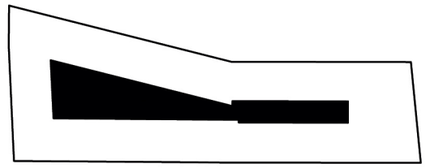

Betekenisvolle binnentuinen

De compositie van de ring is krachtig

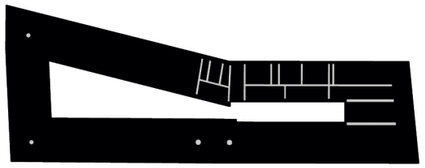

Grote ruimtes vrijhouden van indeling
(verdieping anno 1877)

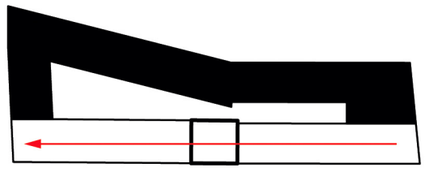

Belfort ervaarbaar van binnenuit

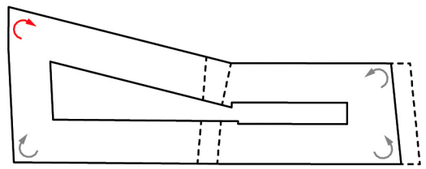

Circulatie in de hoeken

Prioriteiten bepaald door het gebouw

De benadering van de opdracht gaat uit van de universele kwaliteit van de Lakenhallen als polyvalent gebouw.
Deze houding is gebaseerd op de overtuiging dat de noodzakelijke aanpassingen aan het gebouw verder moeten reiken dan het programma van eisen dat vandaag aan de orde is. Er wordt gezocht naar een infrastructuur en ontsluiting, die in de toekomst een blijvende betekenis voor het gebouw zullen hebben. Hierbij wordt een aantal aspecten als prioritair ervaren:

De schaal van het gebouw is uniek
De Lakenhal had als historisch gebouw al voor de oorlog een internationale bekendheid, als het belangrijkste burgerlijke gebouw uit de middeleeuwen in Europa. Het reusachtig gebouw is ook op vandaag van een schaal die slechts zelden voorkomt. Aan de binnenzijde is dit het meest expliciet voelbaar op de verdieping, nl. in de sequentie van Oostervleugel, Belfort en Westervleugel. Het behoud van de ervaring van deze lengte is cruciaal.

De voorgevel van het gebouw krijgt weer betekenis
De gevel van het gebouw aan de zijde van de Grote Markt is 132m lang en heeft 43 deuren. De hallen waren oorspronkelijk een centrum van handel, wat een grote dynamiek met zich meebracht, tevens in de relatie tussen het gebouw en de markten ervoor. Deze dynamiek is op vandaag niet meer aanwezig. De toegang tot de binnenkort belangrijkste functie, het In Flanders Fields Museum, ligt niet aan deze gevel, het geheel maakt een gesloten indruk, ook van binnenuit.
Het is interessant om de kracht van de voorgevel als open en uitnodigend geheel opnieuw aan te spreken en in te zetten.

Donkerpoort als publieke passage
De Donkerpoort vormt een belangrijke publieke passage, een aspect van het gebouw dat bewaard moet worden.

Waterpoort als historische betekenisdrager
De poort aan de Coomansstraat was oorspronkelijk een belangrijke toegangspoort tot het gebouw, o.a. voor laden en lossen. Op een bepaald moment was dit tevens een ‘waterpoort’: via deze poort konden de marktschepen tussen de Hallevleugels door vanop de Ieperleet het gebouw binnenvaren, tot in een kleine haven in de trapezoïdale binnenkoer.
Het lijkt interessant deze koer als binnentuin te benaderen, eerder dan als voorplein. Indien men de koer enkel betreedt vanuit het gebouw, openen zich een aantal andere mogelijkheden qua gebruik. De historische logica ondersteunt dit principe.

Binnentuinen
De aanwezigheid van de twee omsloten buitenruimtes, van elkaar gescheiden door de passage van de Donkerpoort, vormt de kern van het gebouw. Deze ruimtes scheiden de verschillende hallevleugels en bepalen de vorm van het gebouw.
Beide buitenruimtes hebben nu weinig met elkaar te maken, iets wat in de toekomst misschien herbekeken kan worden.

De compositie van de ring is krachtig
De belangrijkste eigenaardigheid aan het gebouw is zijn rigoureuze vorm, een 8 zonder centrum of een 0 met een deuk.
Dit gegeven verleent het gebouw een grote kracht, de twee langse zijden neigen naar elkaar toe en besluiten elkaar toch niet te raken.
Indien het gewenste gebruik dit toelaat, is behoud van dit spanningsveld te verkiezen boven een brugverbinding op de eerste verdieping.

Grote ruimtes vrijhouden van indeling
Alle historische plannen wijzen op grote open ruimtes op de verdiepingen aan de zijde van de Grote Markt en in de Noordervleugel. De majestueuze dakconstructies verlangen in feite dat dit zo blijft, kleinschalige indelingen in deze ruimtes moeten worden vermeden. De gelijkvloerse ruimtes in de Oostervleugel en de volledige Zuidervleugel waren wel steeds opgedeeld.

Belfort ervaarbaar van binnenuit
Op de verdieping is de overgang tussen de Ooster- en Westervleugel via de gotische bogen van het Belfort zeer bijzonder. Deze kamer vormt een rustpunt in de wandeling doorheen het gebouw. De ruimte refereert van binnenuit aan de opbouw van het gebouw met het centrale Belfort, zoals men het van buitenaf heeft waargenomen.
De publieke toegankelijkheid van de sequentie van deze ruimtes is primordiaal.

Circulatie in de hoeken, niet centraal in de vleugels
Het voorzien van nieuwe vertikale circulatiepunten gebeurt op een universele manier, die volgt uit de logica van het gebouw. De vertikale circulatie dient betekenisvol te zijn op korte termijn, voor het museumprogramma dat nu gerealiseerd wordt, maar dient eveneens bruikbaar te zijn op lange termijn en mag geenszins een belemmering betekenen voor toekomstige functies. Onderzoek van de logische structuur van het gebouw leert dat het voorzien van trappen (en liften) in de uiterste hoeken van de vleugels het meest zinvol is.

Omkeerbaarheid van de ingrepen
De ingrepen die louter kaderen in het actuele museumprogramma moeten omkeerbaar zijn. Het zijn lichte constructies die de aard en de universaliteit van het gebouw niet aantasten. Dit betekent niet dat het neutrale constructies zijn. Het zijn punctuele aanpassingen met een uitgesproken hedendaags karakter, die exemplarisch zijn voor hoe men op vandaag het monument gebruikt en waarneemt.

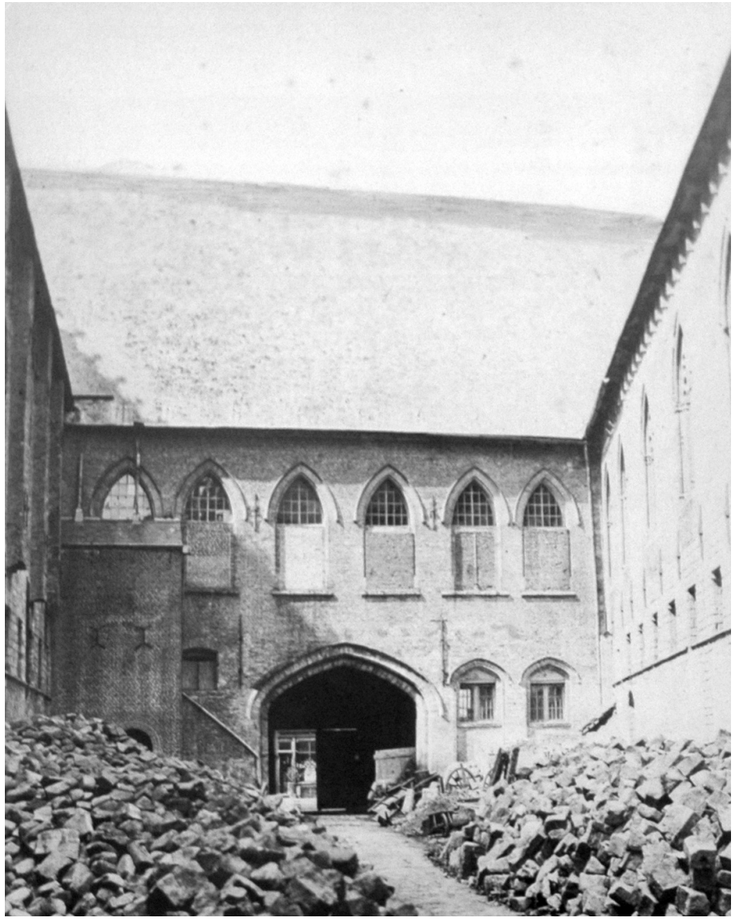

Westelijke binnenkoer met doorgang naar de Coomansstraat, 1868

Tuin aangelegd op de verdieping van de Westervleugel, 1897
> Opmerkelijke ruimtelijkheid van de sequentie Westervleugel - belfort - Oostervleugel

Aandachtspunten volgend uit het programma

IFF Project
Het In Flanders Fields Project bestaat uit drie grote peilers: het Museum, het Streekbezoekerscentrum voor Ieper en de Westhoek en het Documentatiecentrum voor WOI. Inhoudelijk is er een duidelijke link, fysiek wordt vooral een verbinding tussen museum en bezoekerscentrum gevraagd.

Duidelijke toegangen
Het IFFMuseum en het bezoekerscentrum zijn uitgesproken publieke functies. Hun ligging aan de Grote Markt is een grote troef. Dit komt pas ten volle tot uiting wanneer de toegangen duidelijk zichtbaar zijn vanop het plein.
De huidige toegang tot het Museum langs de Donkerpoort heeft als nadeel dat veel mensen deze toegang niet vinden en dat extra signalisatie en affichering de verborgen ligging moet aankondigen. Dit gegeven gebaseerd op 10 jaar ervaring en het historisch aspect van de lange voorgevel met 43 deuren vormt de aanleiding om te onderzoeken of een directe toegang vanaf de Grote Markt voor beide functies haalbaar is en verzoenbaar met de overige randvoorwaarden. De Grote Markt vormt op deze manier tevens verzamelpunt en startplaats voor groepen.

Eenvoudig parcours - sluitend circuit
Het parcours dat door de museumbezoeker wordt gevolgd dient goed opgebouwd te zijn, bezoekersstromen in tegengestelde richtingen dienen te worden vermeden. De sequentie van ruimtes en thema's moet logisch en efficiënt zijn.

Educatieve ruimte
Het museum wordt uitegrust met een educatieve ruimte, waar de bezoeker een multimediale inleiding op het museum kan krijgen en er workshops kunnen worden georganiseerd. Hierbij wordt specifiek materiaal gebruikt, dat tevens een tentoonstellingswaarde heeft. De aandacht die in hedendaagse musea aan dit aspect wordt gegeven, geeft aan dat een onafhankelijke ruimte hiervoor interessant kan zijn.

Museale ruimtes
De grote ruimtes op de verdiepingen profiteren het meest van een museale invulling en vice versa. Historisch waren het ook deze ruimtes die die gebruikt werden voor concerten, feesten en tentoonstellingen. Het zijn grote zalen zonder kolommen en met monumentale dakvolumes.

Juiste verhalen op de juiste plaats
Het is zeer belangrijk dat de tentoonstelling tevens de link met het gebouw aanhaalt, en dat er op bewuste plaatsen aandacht kan zijn voor het gebouw en zijn geschiedenis. Vanuit het oorlogsaspect is een voor de hand liggende plaats natuurlijk het Belfort, dat in het tentoonstellingsparcours wordt doorkruist.
De geschiedenis van voor de oorlog verdient echter ook aandacht. Het gebruik van het gebouw, de logische opeenvolging van ruimtes, de toegangen, de betekenis van de verschillende poorten en het gebruik van de binnenkoer kunnen op een eenvoudige manier de wandeling verrijken. De aanwezigheid van textiel (laken) kan een extra gelaagdheid aan de beleving toevoegen.
Op dit moment komen deze markante en indrukwekkende gegevens te weinig aan bod.

Rustpunt
De inhoud van de tentoonstelling is aangrijpend. Na het intense bezoek aan dit belangwekkend verhaal uit de geschiedenis, is het aangenaam als mensen even de tijd krijgen om wat na te denken of van gedachten te wisselen over de indrukken die ze hebben gekregen: een rustpunt in het parcours zonder input van nieuwe informatie, evt. vergezeld van een koffie of kleine versnapering. Het gebruik van de binnenkoer kan hier interessant zijn.

Polyvalente ruimte
Naast het publieke museum en informatiegebeuren, is er de wens om na de openingsuren in het gebouw andere activiteiten te laten doorgaan. Hierbij wordt hoofdzakelijk verwezen naar recepties.

Bezoekerscentrum
Er is de nadrukkelijke wens om de bezoeker aansluitend aan het museumbezoek langs het bezoekerscentrum te laten lopen, waar informatie over Ieper en de Westhoek wordt verstrekt. Een combinatie met de museumshop is hier gewenst.

Documentatiecentrum
Het documentatiecentrum sluit aan bij het museum, de meer geïnteresseerde bezoeker kan zich hier inhoudelijk verder verdiepen in het thema. Het lijkt interessant dit WOI-centrum toch een zichtbare aanwezigheid te geven in het bezoekersparcours van het museum. Op deze manier krijgt het meer algemene aandacht en voelt de bezoeker op een spontane manier aan dat meer informatie ter beschikking staat voor geïnteresseerden.

Museuminfrastructuur
De ligging van de specifieke functies dient optimaal te zijn. Inkom, balie, foyerruimte voor groepen en individuele bezoekers, sanitair en garderobe dienen een vlotte in- en uitgang mogelijk te maken. Dit verlangt een goede organisatie van instroom en uitstroom van bezoekers.

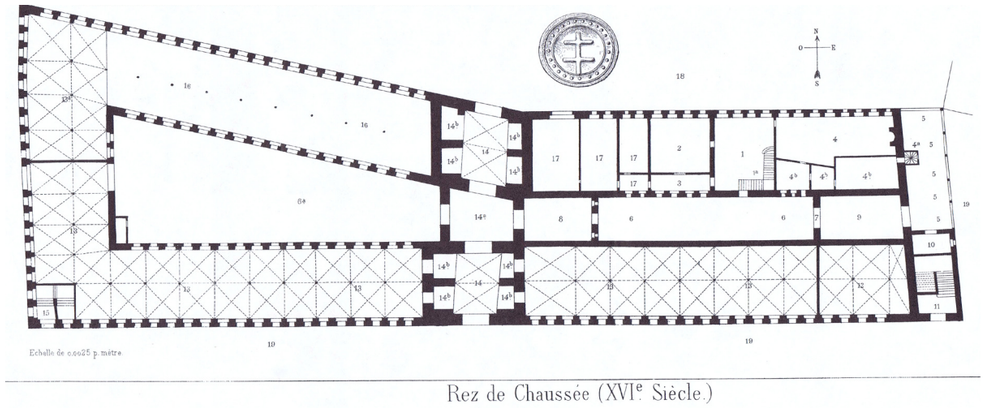

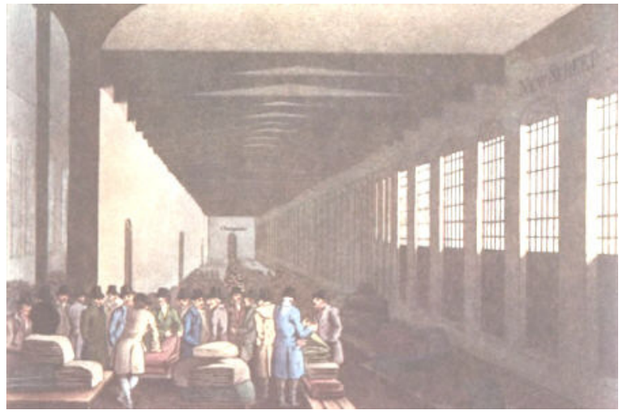

Lakenhallen in de 16e eeuw - gelijkvloers (Ypriana, A. Vandenpeereboom)

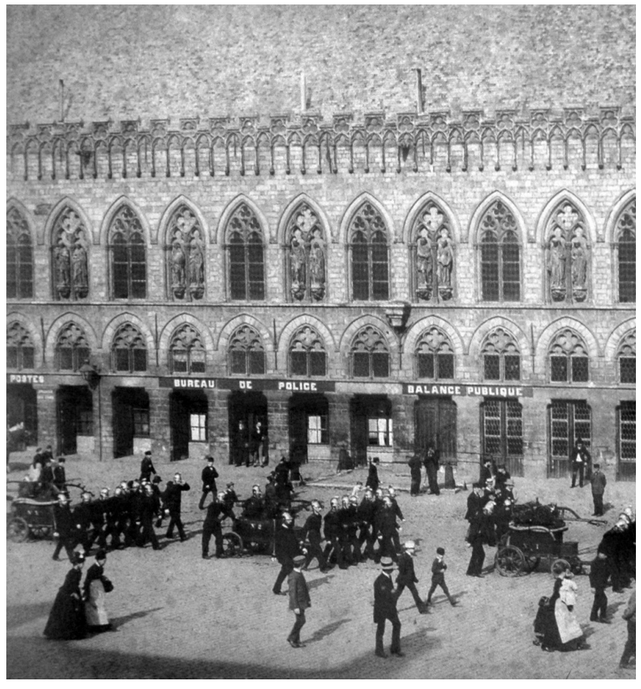

Parade van de Ieperse brandweer voor de Lakenhallen, 1890
> Voormalige signalisatie op de voorgevel

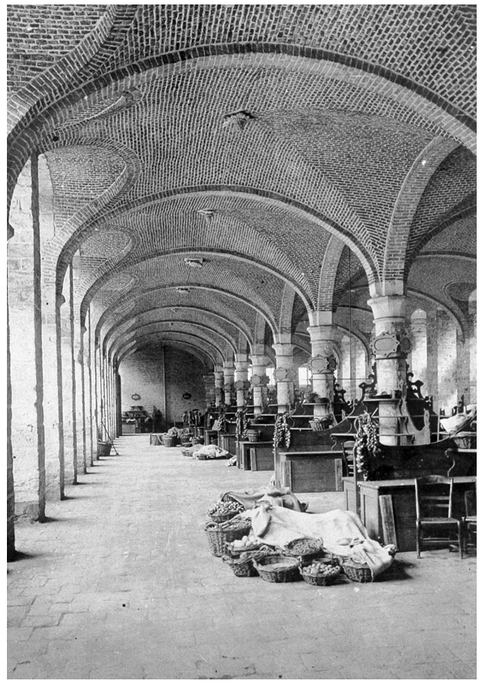

Cloth Hall, Leeds

Overdekte Groentenmarkt in de Westervleugel, 1904

Architecturale ingrepen

Twee toegangen in de voorgevel
Een duidelijke aanwezigheid van het IFF Project aan de Grote Markt is primordiaal. Om dit op de meest evidente manier te realiseren wordt geopteerd om de toegangen tot het Bezoekerscentrum en het Museum in de voorgevel van de Lakenhalle te voorzien. Hiervoor worden de nodige deuren en sassen gemaakt.

Geen passerelle
Een belangrijk architecturaal standpunt is om het karakter van het gebouw als ring te bewaren, en op de verdieping geen extra verbinding te maken tussen de vleugels.

Verbinding van de Hallevleugels doorheen de Donkerpoort
Om op een eenvoudige manier een sluitend circuit te realiseren, wordt teruggegaan naar het gelijkvloerse plan van voor 1877. Oorspronkelijk waren de dwarse doorgangen in de Donkerpoort - zijde Grote Markt - open doorgangen. Het Belfortvolume op het gelijkvloers is een van de weinige oorspronkelijke elementen in het gebouw, het teruggaan naar een vroegere situatie van dit onderdeel lijkt ons verantwoord. De omkeerbaarheid van de ingreep is evident.
De openingen naast de nieuwe doorgang worden opengemaakt en gebruikt als ‘uitstallingsplaatsen’. Dit kan tevens worden overwogen voor de nissen aan de zijde van het Sint-Maartensplein, wat de veiligheid in de poort onrechtstreeks kan bevorderen.

Oostervleugel: aanpassing trap + nieuwe lift, aanpassing vloer
De toegang tot het museum gebeurt via het gelijkvloers van de Oostervleugel. In de hoek grenzend aan het Nieuwerck is momenteel een trap aanwezig. Een aanpassing van deze trap laat een betere organisatie van de bezoekersstroom toe, een lift wordt in deze zelfde zone ingebracht.

Coomansvleugel: nieuwe trap + lift, aanpassen vloer
De buitenhoek van de Coomansvleugel zijde Sint-Maartensplein is de enige hoek in het gebouw zonder verticale circulatie. Het maken van een opening voor trap en lift kan hier relatief eenvoudig gebeuren in het houten plafond. Moerbalken worden niet aangetast, de ingreep is in principe omkeerbaar.

Afbraak betonnen volumes in de Noordervleugel
Binnen deze filosofie en het gevoerde onderzoek werden de ingrepen die begin jaren ‘90 werden uitgevoerd, als storend ervaren. Ze vormen een belemmering voor een optimaal parcours en ruimtegebruik en getuigen van een architectuur die geen meerwaarde betekent voor de tijdloze kwaliteit van de Lakenhallen.

Westervleugel: voorzien van binnenramen
De gelijkvloerse ruimte in de Westervleugel wordt water- en winddicht gemaakt met voorzetramen. De ruimte werd lang gebruikt als een overdekte markthal, wat zeer tot de verbeelding spreekt. De opvatting van het streekbezoekerscentrum als een markt met uitgebreid aanbod aan informatie aangaande bezienswaardigheden in de Westhoek is een mooie interpretatie van het rijke verleden. De uitwerking door de ontwerpers van de inrichting kan hier mee rekening houden.

Ondersteunende functies
Alle functies die zijn gerelateerd aan de museumwerking en de publieksontsluiting van het gebouw worden uitgevoerd als lichte constructies in lichte materialen. De volumes reiken meestal niet tot aan het plafond, ontzien de kolommen en laten een optimale leesbaarheid van de historische ruimtes toe.

Laken
De nieuwe, kleinschalige volumes die de noodzakelijke functies herbergen om het gebouw als hedendaags museum te laten werken, worden aangekleed met *laken*. De aanwezigheid van textiel in het gebouw lijkt ons bijzonder waardevol, aangezien er op een subtiele wijze een verhaal wordt verteld over de vooroorlogse periode van de Lakenhalle. Het biedt tevens de mogelijkheid om de juiste gradatie van privacy te creëren, naast een optimalisatie van de akoestiek in de ruimtes. Daarenboven kunnen de kleuren een signaalfunctie hebben, die een makkelijke oriëntatie bevordert.

Binnenkoeren
Beide binnenkoeren verdienen een verfrissende aanpak. De trapezoïdale binnenkoer vormt een uitbreiding in het museumparcours en een aangename verblijfplaats voor een rustmoment tijdens een bezoek. Het kan interessant zijn te overwegen of een waterelement hier wordt geïntroduceerd. In vroegere tijden konden de schepen door de ‘waterpoort’ deze ruimte binnenvaren om goederen te lossen. Aangezien de stad Ieper plannen heeft om de Ieperleet opnieuw aanwezig te maken in het stadsbeeld, t.h.v. de Coomansstraat, kan de link met water op het binnenplein bijzonder zinvol en interessant zijn. De verharding van de buitenruimtes zou minder hard worden uitgevoerd, naar kleurstelling zou dit een meerwaarde betekenen voor de ervaring van de binnengevels van de Lakenhallen en de intimiteit en bijzonderheid van deze ruimtes benadrukken.

1

2

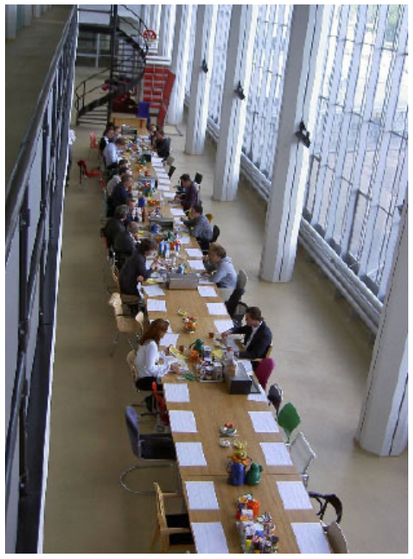

3

4

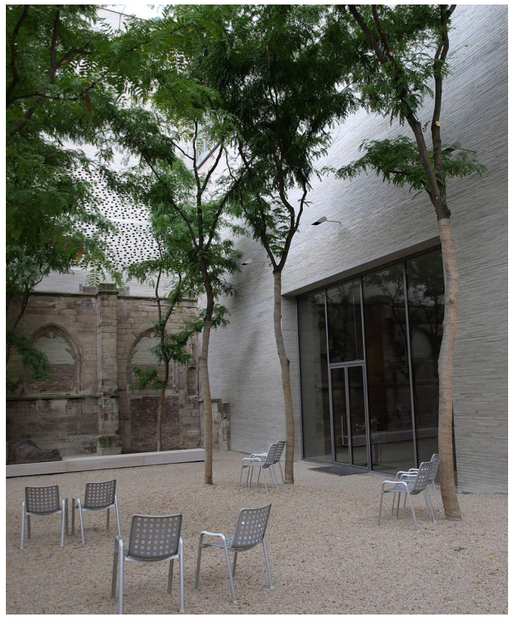

5

6

1. Storefront New York, Petra Blaisse - textiel
2. Van Nelle fabriek Rotterdam - lange ontmoetingstafel
3. 6. Universiteitsbibliotheek Tokyo, Toyo Ito - zitelementen
5. Kolumba Museum Köln, Peter Zumthor - binnentuin
4. Rietberg Museum Zürich, Adolf Krischanitz - open depot

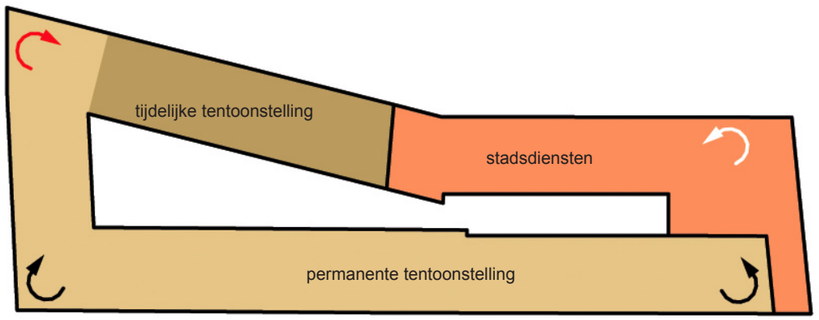

verdieping

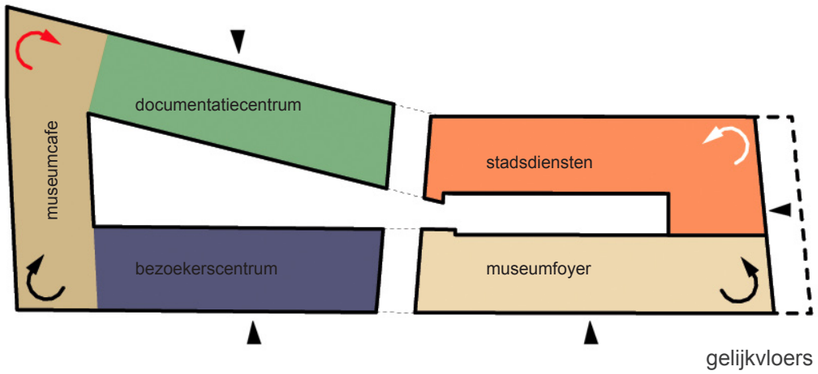

gelijkvloers

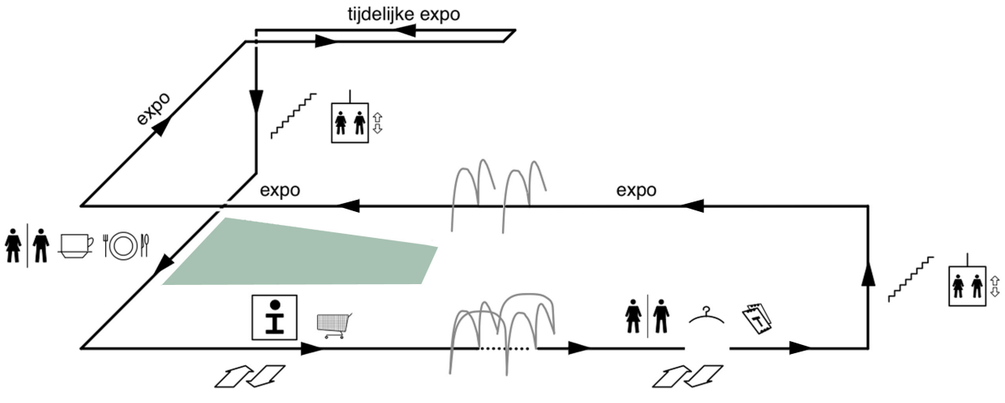

Nieuwe werking van het geheel

In Flanders Fields Museum
De toegang tot het museum is gelegen aan de Grote Markt. Via enkele van de centraal gelegen deuropeningen betreedt men het foyer. Hier bevinden zich de ticketbalie, toiletten en lockers, de educatieve ruimte. Er is tevens plaats voor groepen, om te wachten op een gids of groepsleider. De organisatie van de volumes houdt rekening met de te verwachten bezoekersstromen, verschillende wachtruimtes voor groepen en de aanwezigheid van grotere groepen mensen aan de liften.

Vanuit dit foyer bereikt men via een trap en lift de Pauwelszaal op de 1e verdieping, waar de permanente tentoonstelling begint.
Deze tentoonstelling is uitgestrekt over 3 zalen, de Pauwelszaal, de Delbekezaal en de Coomanszaal. De ruimte onder het Belfort wordt vrijgehouden als rustpunt of als plaats waar de aandacht kan worden gevestigd op het gebouw zelf. Samen hiermee is de vrijwaring van de ervaring van de totale lengte (130 m) van deze zalen essentieel, wat onderdeel dient uit te maken van de opgave voor de ontwerpers van de museale inrichting. Voldoende aandacht dient eveneens te worden besteed aan de fantastische dakvolumes.
Op het einde van de Coomanszaal heeft men de gelegenheid naar het gelijkvloers te gaan, of de tijdelijke tentoonstelling te bezoeken in de Koninklijke zaal.

De gelijkvloerse hal aan de Coomansstraat vormt een rustzone. Hier kan men na het bezoek even tijd nemen voor een koffie, wat extra lectuur doornemen of op een rustige manier wat napraten. De binnentuin, die van hieruit bereikbaar is, als tentoonstellingsruimte voor werk uit de collectie of in het kader van de kunstenaar in residentie.
De gelijkvloerse zaal, waar een nieuw cafe en keuken zijn gelegen, kan buiten de openingsuren van het museum, worden gebruikt voor andere activiteiten, zoals recepties. Desgevallend kan de ruimte op deze momenten worden betreedt via de binnentuin of via de Coomansstraat.

De tentoonstelling van het streekbezoekerscentrum begint in de overgang naar de Westervleugel. De balie van het bezoekerscentrum en de museumshop zijn in het 2e deel van deze zone gelegen en vormen het laatste deel van het bezoekersaanbod.

De terugkeer naar het foyer gebeurt via de Donkerpoort. De dwarse openingen in deze poort waren in vroegere tijden open en vormden tevens een toegangsmogelijkheid tot de Hallevleugels. De ‘oversteek’ meet ongeveer 7 m en is overdekt. Het openmaken van de bestaande openingen (in het oorspronkelijke en bewaarde stuk van de Belforttoren) leidt tot een grote visuele continuïteit van de ruimte en een duidelijke herkenbaarheid van het foyer. Bovenal vormt ook hier de nadrukkelijke aanwezigheid van het Belfortvolume een uitgesproken gelegenheid om de bezoeker de opbouw van het gebouw op een natuurlijke en verrassende manier te laten ervaren.

Bezoekerscentrum
Het bezoekerscentrum is direct bereikbaar via een inkom aan de Neermarkt. Het centrum is onderverdeeld is een aantal zones: infobalie en streektentoonstelling, (museum)shop en een backoffice. Het backoffice is gelegen in een volume met 2 niveaus. Onderaan bevinden zich de eerder ondersteunende functies als kleedkamers en bergingen, naast de publieke vergaderruimte (met volledige hoogte). Boven zijn burelen en kitchenette gelegen, die in een visuele relatie en een snelle verbinding met de balie staan.

Documentatiecentrum
Het documentatiecentrum is gelegen op het gelijkvloers van de Noordervleugel. Het centrum heeft een eigen toegang aan het Sint-Maartensplein, maar is ook toegankelijk via het museum, ter hoogte van de nieuwe trap in de Coomansvleugel.
De zichtbaarheid van het Documentatiecentrum voor alle museumbezoekers betekent een grote wederzijdse meerwaarde. Tussen de museumruimte en het documentatiecentrum wordt een open depot-opstelling voorgesteld, waarbij interessante voorwerpen uit de collectie, die niet zijn opgenomen in de tentoonstelling, worden getoond, Het volume vormt tevens een ‘etalage’ voor het documentatiecentrum.

Stadsdiensten
De locatie van de stadsdiensten in het gebouw wordt niet gewijzigd.

Grafische voorstelling

Omgevingsplan 1/1000

Plattegronden 1/333

Langse snede 1/333

Zicht op de Lakenhallen

Verbinding doorheen de Donkerpoort

Zicht op de binnentuin

OMGEVINGSPLAN schaal 1/1000

50m

1 museumfoyer
2 educatieve ruimte
3 bezoekerscentrum
4 museumshop
5 burelen bezoekerscentrum
6 polyvalente ruimte met cafe
7 bar & keuken
8 inkom documentatiecentrum
9 burelen documentatiecentrum
10 leeszaal
11 open depot opstelling
12 depot

GELIJKVLOERS schaal 1/333

10m

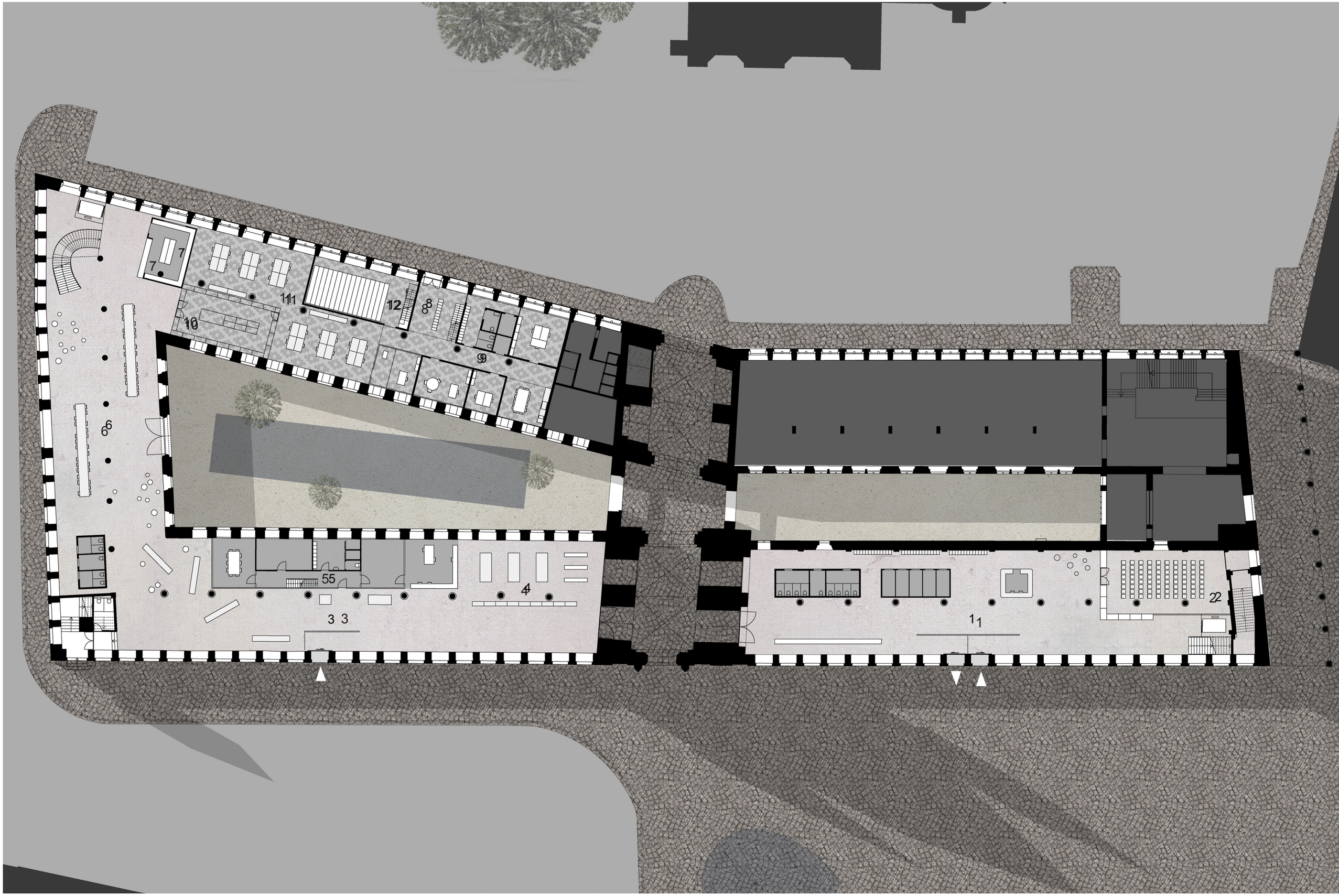
7
7
10
11
12
8
9
6
5
5
4
3
3
1
1
2
2

1 burelen bezoekerscentrum
2 technische ruimte
3 burelen documentatiecentrum
4 depot

TUSSENNIVEAU schaal 1/333

10m

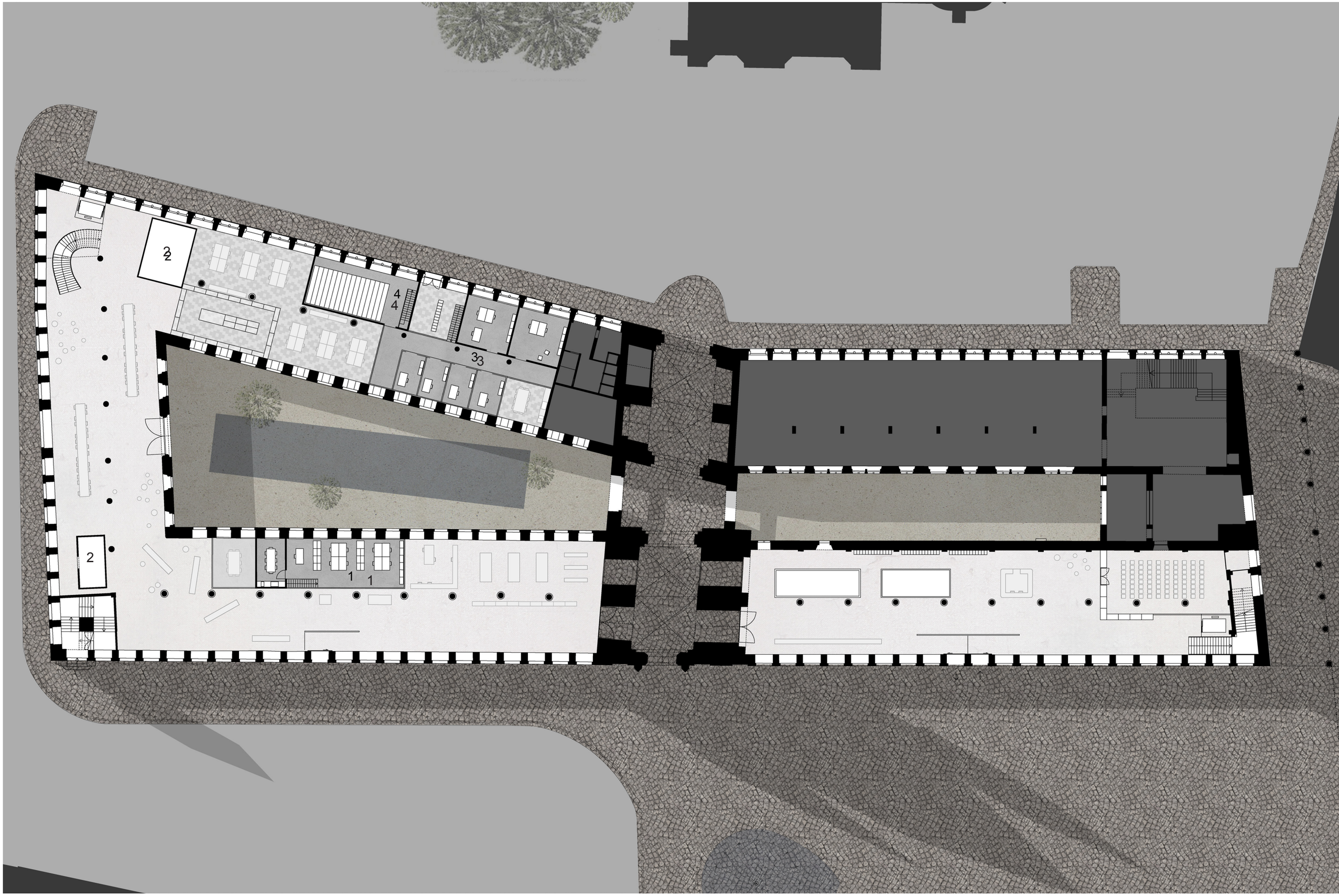
2
2
4
4
3
3
2
1
1

1 permanente tentoonstelling
2 belfort
3 tijdelijke tentoonstelling

VERDIEPING schaal 1/333

10m

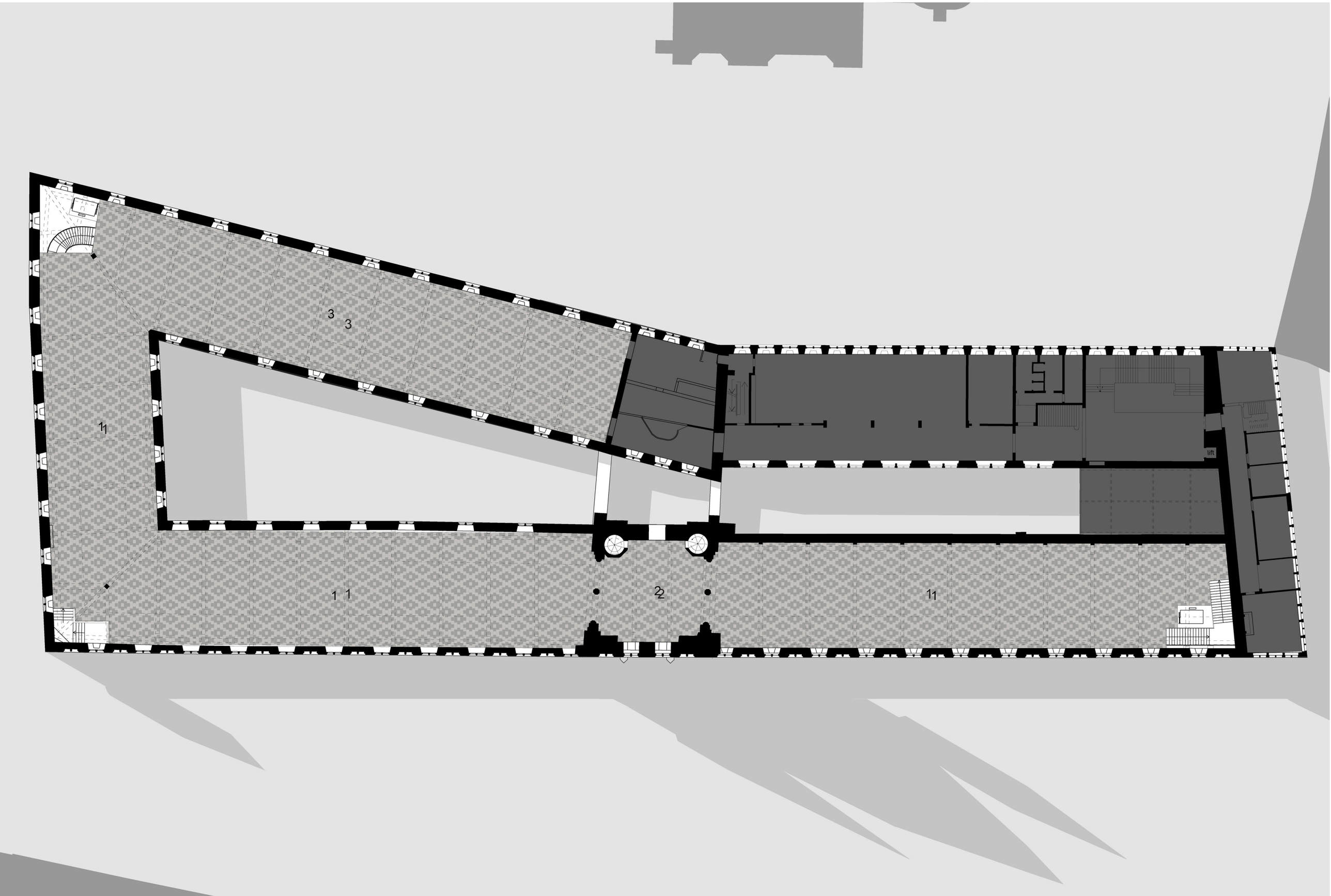
3
3
1
1
1
1
2
2
1
1
lift

LANGSE SNEDE schaal 1/333

10m

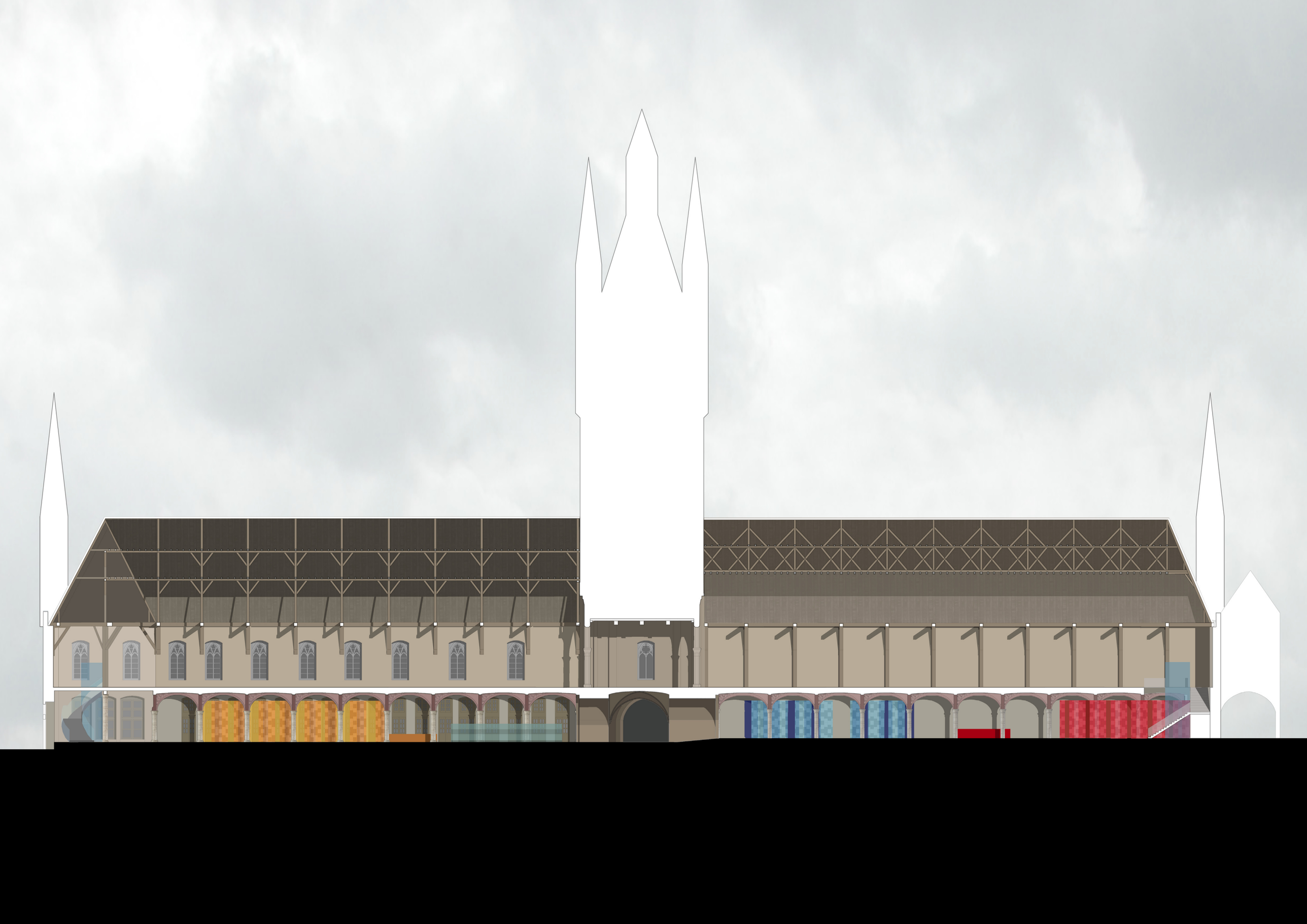

MUSEUM & BEZOEKERSCENTRUM OP DE GROTE MARKT

IN FLANDERS FIELDS MUSEUM
INFOMATIE